

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертационния труд ОРГАНИЗАЦИОННА КУЛТУРА И ПРЕВЕНЦИЯ НА ЗДРАВЕТО И БЕЗОПАСНОСТТА В РАБОТНА СРЕДА

Автор: Мартина Валериева Трушева – Найденова

Научен ръководител: проф. д.п.с.н. Снежана Илиева

Рецензент: проф. д.с.н. Цветан Първанов Давидков (въз основа на
Заповед РД 38-214/12.04. 2018 г.на Ректора на Софийския университет).

Текстът е дисертационен труд за присъждане на НОС "ДОКТОР" по професионално направление 3.2 Психология (Организационна психология).

Авторката е редовен докторант към катедра „Трудова, организационна и педагогическа психология“. Изпълнила е изискванията на учебния план.

Общо описание на дисертационния труд. Текстът е с общ обем 237 стр. Структуриран е, както следва: Увод (с. 4-6); глава I – ОРГАНИЗАЦИОННА КУЛТУРА И КЛИМАТ НА БЕЗОПАСНОСТ И ЗДРАВЕ (7-78); глава II – ЕМПИРИЧНО ИЗСЛЕДВАНЕ НА КУЛТУРАТА И КЛИМАТА В ОРГАНИЗАЦИЯТА ЗА ПРЕВЕНЦИЯ НА ЗДРАВЕТО И БЕЗОПАСНОСТТА (79-101); глава III – АНАЛИЗ И ИНТЕРПРЕТАЦИЯ НА РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ ИЗСЛЕДВАНЕТО (102-159); Обобщение и изводи (160-167); Заключение (168-170); Библиография / литература (171-182); Приложения (183-237).

Структурата е типична за докторска дисертация на това равнище; дава възможност за пълноценно представяне / разгръщане на дисертационния текст.

В Увода се обосновава актуалността и значимостта на темата (*култура на безопасност; климат на безопасност; превенция*). Дадена е начална заявка и ориентири на изследването: „Настоящият дисертационен труд представлява теоретико-емпирично изследване на организационната култура като фактор за превенция на безопасността и здравето в работната среда. Предмет на научен анализ е тезата, че културата на безопасност в организацията и климатът на безопасност на работното място определят равнището на ефективност на организационните политики за превенция на здравето и индивидуалното здравно поведение на служителите.“ (с. 5)

Първа глава е насочена към изясняване на основни понятия и концепции (култура и климат на безопасност; ключови организационни фактори в културата на безопасност с акцент върху лидерството; модели на културата на безопасност; индустриални подходи към безопасността на работното място; превенция на здравето в организацията).

Във втора глава се изясняват основните параметри на емпиричното изследване (теоретична постановка – модел – цел, хипотези и задачи – инструментариум – извадка). Налице е добре описан и онагледен модел (дисертация, с. 82), който дава вярна представа за основните понятийни конструкции и изследваните зависимости.

В трета глава структурирано и логически обосновано са представени резултатите от емпиричното изследване. В *първите три параграфа* (1.1, 1.2, 1.3) са показани зависимости, свързани с демографски и позиционни

характеристики – върху равнището на културата на безопасност в организацията и отделни нейни компоненти; също – върху цялостното разбиране за климата на безопасност на работното място и негови отделни измерения; върху организационните политики за превенция на здравето и индивидуалното здраве на служителите. В параграф 3.4 са показани зависимости между типовете *култура на безопасност...*, *климат на безопасност...* и превенция на здравето. В параграфи 3.5, 3.6 и 3.7 са изявени релации между културата, климата и превенцията на здравето в организацията. Заключителен акорд върху (3.8) по-сложната конфигурация – култура – климат – превенция на здравето.

Общото впечатление е, че работата е цялостна, логически добре построена; с ясна концепция и реализация.

Оценка на извършеното. Цялостната ми оценка е положителна. Тя се опира върху следните аргументи:

- Изследването (като замисъл, възможности за постигане на значими резултати, ясни приложения в практиката) е *актуално, своевременно*; със значим потенциал за последващи развития.
- Подготвителната теоретична работа е осъществена на добро равнище. Използвани са надеждни източници – както академични текстове и изследвания, така и инструменти от практиката, въз основа на които се осъществяват конкретни политики, процедури, дейности. Поради отсъствието на добре представена продължителна традиция в академичните изследвания, за нуждите на дисертацията това съчетание е продуктивно.
- Дизайнът на изследването представя логиката по линията цел-хипотези - (80-83) – инструментариум (инструменти) за набиране на първична емпирична информация – обработки / интерпретации и

т.н. Въпросниците са представени подробно, вкл. процедурите за тяхното валидиране и постигнатите характеристики. Извадката на изследваните лица удовлетворява.

- Резултатите – в осемте параграфа на глава III – са представени коректно. Налице са елементи на анализ; констатации и изводи; препоръки към мениджърите за адекватни решения и поведение, насочени към изграждане на работеща култура на безопасност със съответните проекции в организационното поведение.
- Корпусът от използвани (и цитирани) информационни източници е 180 (на български език – 11; френски - 5; английски – 164). Включва монографични изследвания, актуална периодика, документи и др. Източниците – в своята съвкупност – са достатъчни за солидно проучване и аргументиране на изследваното проблемно-тематично поле. Авторката работи умело и коректно с източниците.

Постигнатите резултати са впечатляващи. Оценявам високо тяхната приложимост и значимост за предприятия, професии, позиции и др., за които безопасността на работното място не просто е безусловно важна – тя е залог за живота и здравето на хората. Ще бъде полезно изследването да се публикува цялостно (в подходящ формат) и да се положат усилия то да стане достояние на мениджъри и функционални специалисти, от които в най-висока степен зависи създаването на култура и климат на безопасност; провеждане на ефективни организационни политики за превенция на здравето. Това познание е много полезно и за други целеви групи – специалисти, които одитират работната среда; консултанти по организационно поведение и организационно развитие; експерти в областта на политиките на държавните органи и др. Въз основа на всички натрупвания – теоретични, изследователски резултати

и пр. могат да се изградят полезни обучения за съответните целеви групи.¹

Приноси. Авторката е формулирала 6 приноса², които могат да бъдат защитени. Най-общо те могат да се характеризират така:

а) развитие на *методологията и методики за изследвания* в областта на ...; включва както проверка на работоспособността на инструменти, създадени при други социо-културни условия, така също проверка на работоспособността на нарочно създадени инструменти;

б) генериране на *ново знание* за състояния, връзки и зависимости в изследваната област, въз основа на което могат да се оценяват и обосновават организационни политики за изграждане на култура на...; климат ...; превенция ...; също – за обосноваване на мениджърски решения;

в) *проверка и потвърждаване на факти и закономерности*, получени от други изследователи в други изследвания.

Всеки от получените резултати може да се разглежда като етап и изходна база за по-нататъшни изследователски развития.

¹ Личното ми усещане е, че този труд – с известни допълнителни усилия, би отговорим успешно и на изискванията за „голям докторат“.

² 1. Въз основа на водещите постижения в областта на организационната култура и климат на безопасност е създаден и емпирично проверен концептуален модел, който разкрива влиянието на организационната култура върху превенцията на здравето чрез опосредстваното влияние на климата на безопасност на работното място.

2. Въведени и апробирани с висока психометрична надеждност в български условия са Въпросник за изследване на климата на безопасност на работното място (Nordic occupational safety climate questionnaire - NOSACQ-50) (Torner et al., 2008; Kines, P. et al., 2011) и Въпросник за изследване на културата на безопасност в организацията (Cox & Cheyne, 2000; Díaz-Cabrera et al., 2007; Abdullah et al., 2009).

3. Конструиран и валидиран с подходящи психометрични показатели е Въпросник за превенция на здравето като надежден инструмент за диагностика и анализ на организационните политики за превенция на здравето в организации, функциониращи във висок риск.

4. Очертан е профил на организация от висока надеждност по отношение на организационната култура и климат на безопасност, който разкрива водеща ориентация към обучение и компетентност и висока ангажираност на служителите с безопасността на работното място.

5. Установено е значимо влияние на позиционни фактори, като категория персонал и позиция в организационната йерархия, върху безопасността и превенцията на здравето в организацията, което определя прилагането на управленски подходи за поддържане, промяна и развитие на организационната култура на безопасност и здраве.

6. В резултат от емпиричното изследване са изведени модели на влияние на организационната културата на безопасност, които разкриват значимите предиктори за поддържане на високо равнище на здраве и безопасност в работната среда на високорисков отрасъл.

Конкретни бележки, въпроси, препоръки

В процеса на разработване на текста авторката премина през различни фази на обсъждане. Имах възможност да направя препоръки. В този вариант на текста г-жа Мартина Валериева Трушева – Найденова е отразила голяма част от тях. Поради това те вече не са актуални. Предлагам, когато текстът се подготвя за пред по-широка и не толкова специализирана публика, за по-добро разбиране на използваните основните термини, да се добави и кратък речник на основните термини.

Публикации. По темата на дисертационния труд са налице пет публикации, както следва³:

Г-жа М. Трушева – Найденова е едноличен автор на всички публикации. Четири са на български език; една – на английски. В своята съвкупност текстовете представят съществени страни и резултати на дисертационния труд. Изискванията за публикационна активност са изпълнени. Предвид качеството на постигнатите резултати, авторката може да публикува в издания с по-високи изисквания и разпознаваемост.

Лични впечатления. Личните ми впечатления от кандидата са по-скоро бегли. Ако се съди по текста, това е колега с голям потенциал и добре

-
- ³ Трушева - Найденова, М. (2015). Организационна култура на безопасност и социална подкрепа при работещи в "АЕЦ Козлодуй". *Електронен сборник с доклади от международна научна конференция "Лидерство и организационно развитие" - Китен, юни 2015 г.*, УИ "Св. Климент Охридски", София, стр. 888 - 896;
 - Трушева - Найденова, М. (2015). Стратегии за справяне с професионалния стрес при работещи в "АЕЦ Козлодуй". *Електронен сборник с доклади от международна научна конференция "Лидерство и организационно развитие" - Китен, юни 2015 г.*, УИ "Св. Климент Охридски", София, стр. 1223 - 1231;
 - Трушева - Найденова, М. (2016). Развитие на култура на безопасност в организацията. *Електронен сборник с доклади от международна научна конференция "Лидерство и организационно развитие" - Китен, юни 2016 г.*, УИ "Св. Климент Охридски", София, стр. 889 - 896;
 - Трушева - Найденова, М. (2017). Ефективното лидерство за култура на безопасност в работната среда. *Годишник на Софийски университет "Св. Климент Охридски" - Книга Докторанти*, УИ "Св. Климент Охридски", София, Том 1, стр.174 - 186;
 - Troucheva - Naydenova, M. (2018). Measuring safety climate in the electric power industry. *Volga State University of Technology (VolgaTech)*. SOCIO TIME (in press).

развити изследователски умения; с възможности за академично развитие.

Автореферат. Впечатленията от автореферата са положителни. Той отразява адекватно свършената работа и цялостния дисертационен труд.

Заключение. Предвид казаното по-горе, считам, че представеният дисертационен труд представя оригинално изследване с несъмнени качества; отговаря на всички изисквания за присъждане на НОС „ДОКТОР“ по професионално направление 3.2 Психология (Организационна психология). Ще гласувам положително за присъждане на кандидата на посочената степен. Убеден съм в положителния вот на уважаемите колеги от научното жури.

На г-жа Мартина Валериева Трушева – Найденова и на нейния научен ръководител – проф. д.пс.н. Снежана Илиева, желая успех.

София, 21-04-2018

Рецензент:
(проф. д.с.н. Цветан Давидков)